

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De Apologia, & purgatione. Capvt XXXIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

personas ad persuadendum efficac.
Accusatori
oauendū à
sanguinaria
voluntate
expromēda.
 Sexto, nunquam sanguinaria voluntas expromenda est: nunquam capto, & vndique circumuento muliebriter insultandum: sit enim plerumque, vt odium, quod cupimus accendere, cum vehementior fuerit rei calamitas, deferueat, & vicissim locum miserationi cedat. Itaque & acres etiam accusatores significant se non hominis cruorem sitire, qui ab omni crudelitate sit alieni, sed dolere quod reus se in eos laqueos coniecerit, vt nisi cum maximo legum, & reip. detrimento saluus esse non possit.

Pene illi expedire vt quamprimum damnetur, vt moriatur, & commune odium excipiet. Alia tamen ratio est, vbi & molliores timeantur iudices, & valde infamis, ac scelestus est reus; tum enim graua quaque atrociter commemorantur, & impunitas futura licentia exaggeratur, vt nullum ei pateat effugium.

De Apologia, & purgatione.

CAPVT XXXIII.

Apologia, siue purgatio, defensio est, quae accusationi opponitur. Haec pro persona, rerum, & argumentorum ratione varia, & multiplex esse solet.

Etenim si, qui se purgare conatur, est nocens, & acerrimum habet accusatorem, grauior ei nascitur, & operosior defendendi ratio. Itaque vbi res manifestissimis tenetur indicijs, iuuat facti excusationem à varijs, quae in rem cadere solent, circumstantijs potius agredi, quam frustra iustificando laborare.

At vero si innocens est, qui accusatur, & cum calumnia futura est concertatio, *potentissimum defensionis telum est innocentia.*

Innocentia
telum potē-
tissimum.
 Et vix vllus inuenietur tam callidus in suctelis calumniator, qui saltem aliquando non impingat. Nam mendacia, vt preclare dictum est ab antiquo poeta, cauda vt plurimum nigricant, & in extrema sui parte falsa deprehenduntur.

Magna autem est habenda personarum, & *Apologia v.* rerum ratio. Nam si Apologia habenda est *suus apud* ad Reges, & Principes, qui errore communi inducti, & ab improbis calumniatori-

bus decipri, in nos fuerint iniquiores, quam eorum dignitas postulabat, non sunt temere conuictijs irritandi, sed mihi potius veritate, & prudentia de rebus edocendi, quod agnita grauitate aduersarioi, fraudibusque detectis respiciant, & sint nostris partibus in potestremum aequiores.

Tum verò maxime haec lenitas, vel potius quaedam minima fucata orationis maiestas requiritur à Christianis, & religiosi personis, vt ipsi moderationis, quam profitentur praeseferant documentum. Quam ratio preclare ab Athenagora, & Iustino in Apologijs inita est, nunquam enim non honorifice Imperatores, & Senatum appellant, & ille quidem modò *μεγάλης βασιλείας*, modò *μεγίστους, φιλανθρώπους & φιλομαθεύτους* maximos, humanissimos, eruditissimos nominat; hic sacrum senatum *ἱεράν σύγκλητον*, Senatū atque omni conuicio abstinentes robustis argunt rationibus, qui certe modus efficax est, & potens.

Alius est acrior, & magis aculeatus, qui ad improbos, & virulentos calumniatores coercendos adhibetur, qui vt sunt ceruicosa cuiusdam audacia, leuioribus remedijs sanari minimè possunt. Sed vt Tigres Musica, ita illi suauitate orationis efferrantur.

Tales sunt Haeretici Ecclesiae nomini & religionis ordinibus perinfecti, quos Ecclesiastici scriptores, & viri sancti non molli brachio tractare solent. Talis fuit ille Apollonius, qui cum in antiquam Iudaeorum religionem stomachum petulantè eructasset, multa de Moysè, & Patriarchis pessimè fabulatus, à Iosepho aceri, & neruoso scriptore non seigniter carpitur, & confutatur. Nec molli stylo Graecos *φλογέλατας & φιλοπατριμονας* Christianae scilicet religionis derisores excipit Theodoretus, aut Iulianum mellitis verborum globulis perfundit Nazianzenus: sed in Dei causa facies orationis spirant, quas ardor spiritus in istis argumentis suggerit.

Ordo autem, & dispositio Apologiae talis est. Praemitti solet exordium, in quo defensionis istius ratio affertur, & nonnulla de rei circumstantijs delibantur, quibus ad confutationem fiat apparatus.

Mox ipsa refutatio succedit potissima pars Apologiae, in qua institucnda triplex ferme dispositio seruetur.

*Apolo-
dispositio
triplex.*

Alij enim ex tota accusatione certa sibi, ac præcipua capita confutanda præstipiunt, quibus enervatis, tota facile aduersariorum corruat oratio.

Sic Athenagoras apologiam in tria capita totam diuidit, & proponit his verbis. τρία ἐπισημίζωσιν ἡμῖν ἐγκλήματα, ἀδούτητα, δουλεία δέπνα, οὐδὲ ποδὲς μίση. Trium flagitiorum infamis rumor de nobis spargitur: impietatis, Thyestiarum epularum, concubicus incesti. Quæ si vera sunt, postulat, vt Christianorum gens funditus excindatur: sin falsasit apud Imperatores veritati locus, & innocentie perflugium.

Mox singula crimina discutit, & refellit. Ad summum perorat à prolixo Christianorum in Imperatores studio, & obseruantia his verbis.

*Athena. in
Apol.*

Περὶ μὲν τῆς ἀρχῆς τῆς ἡμετέρας εὐχόμεθα, ἵνα πᾶσι μὴ περὶ πατρὸς χρεῖα τοῦδε κερύτατος διὰ ἐχθρῶν τῆν βασιλείαν, αὐξήσῃ, & ἐπιδοσὴν ἡ ἀρχὴ ἡμῶν πάντων ἐπιχειρίων γιγνομένη λαμβάνῃ, τὸτο ὃ ἐστὶ καὶ πρὸς ὑμῶν ὅπως ἡρεμον καὶ ἡσυχίον βίον διὰ σαδῶν, αὐτῶν δὲ πάντα τὰ κεκλευσμένα προβύμας ἐπηρετῶσιν.

*Christiani
qui pro Im-
peratoribus
preces soli-
ci.*

Non enim pro imperio vestro preces ad Deum fundimus, & vt filius (quod iustissimum est) in regno olim parenti succedat, vtque imperium nostrum magis magisque semper augetur. Denique omnia nobis ex animi sententia eueniant, oramus, quod & nobis salutare fuerit, vt quietam, tranquillamque vitam degentes vobis interim ad qualibet imperata deseruiamus.

Hæc ratio apta est, cum diuisio commode fieri potest. Nam & oratio solutiorem habet tractum, & maiorem lucem perspicuitatis. At vbi ab accusatore multa, & minuta per totam orationem sparsa sunt, quæ tamen refelli oporteat, pugnandum est cæsum, ex quo quid sit oratio magis abrupta, non minus tamen habet neruorum.

Hanc viam iniit Iosephus aduersus Apionem, cum enim ille minutis fabulis accusationem refert, sic de Moyse Heliopolitano, Sabbathosi, Zibido, & similibus multa commentus, Apologeticus ex vno in aliud per abruptum saltit, quamquam non sine transitionum artificio, quæ res in eo genere difficilis est.

Proponit autem breuiter aduersarij calumniam, totam vim contrahens in pauca, deinde si leuis est, irridet, si quid habere videtur probabilitatis, infringit hoc modo.

Ἀκούσαι δὲ φησι τῶν προσηυτέρων, ὅτι Ἰωσήφ. ἡ. μωσῆς ὁ ἡλὴν πολιτῆς ὀηλονότι νεώτερος μὲν ἀδελφῶν. ἂν αὐτὸς, ἐκείνοις ὃ πιστεύσας, τοῖς διὰ τῆν ριον. ἡλικίαν ὄπταμένοις αὐτὸν καὶ συγγενομένοις.

Accepisse autem se dicit à maioribus naru Moylen Heliopolitanum: scilicet ipse iunior, sed his fidem habens, qui per atatem illum familiariter nouerant.

Deinde huius calumnie vanitatem explo-dens. Et de Homero quidem poeta, quamuis Grammaticus, non posset, quamam sit eius patria, certo affirmare, neque de Pythagora tantum non heri, nudiis ac tertius nato: De Mose vero tam multis annis illos præcedente, tam facile decernit, credens seniorum narrationi, vnde manifeste illum mentiri apparet.

Quin & temporum ratio, quibus Mosera ait eduxisse leprosos, & cæcos, & claudos belle concinir iuxta Grammaticum hunc diligentissimum, & cæc. Ita singula perstringit, & eludit.

Hæc idem præstat M. Tullius in Apologia, quam pro se habet secunda Philippica, vbi Antonij argumenta quasi minutis sagittas cursim infringit, vt.

Contra rem suam venisse me nescio quomodo questus est. An ego non venirem contra alienum pro familiari, & necessario meo? Non venirem contra gratiam non virtutis specie, sed ætatis flore collectam? Non venirem contra iniuriam, quam iste intercessoris iniquissimi beneficio obtinuit, non iure prætorio.

Cic. 3. Phil.

Deinde salit in aliud:

At enim te in disciplinam meam tradideras: Nam ita dixisti: Domum meam venitaras: Næ tu si id fecisses melius famæ, melius pudicitie tue consulisses: sed ne fecisti, nec si cuperes tibi per C. Curionem facere licuisset.

Tertius apologia, seu purgationis modus est scriptis codicibus aptior, quam pronuntiat orationibus, vbi non tantum aduersariorum sensus referuntur nostris comprehensententijs, sed ipsamet eorum verba commemorant.

*Apologia
tertius mo-
dus.*

memorantur, discutiuntur, minutatim confutantur. Hanc methodum sequuti sunt Basilii in Eunomium, Cyrillus in Iulianum.

De Inuectiua.

CAPVT XXXIV.

ET si ad demonstratiuum genus magis pertinere videtur inuectiua tractatio, quando tamen huic generi frequenter immiscetur, & a nonnullis in eo collocatur ordine, non pigebit hic aliqua de ea tem adscribere. Quod apud poetas est satyra, hoc ferme apud oratores inuectiua oratio, scilicet mordax, & ad perstringendos hominum mores accommodata. Differt ab accusatione, quod hæc fori cancellis concludatur, illa extra fori sepea volitet, hæc damnationem rei intendat, illa notam potius spectet infamiae: Hæc modum, & ordinem teneat magis temperatum, illa furore quodam ingenij, & orationis impetu potius rapiatur.

*Inuectiua
ut differt ab
accusatione*

*Inuectiua
duplex.*

Duplex est autem inuectiua; vna in homines, altera in vitia. Quæ hominum, priuarum scilicet personarum spectat infamiam, numquam temere usurpanda est, nisi tales ipsi sint, qui exagitantur, vt in summam desperationem prolapsi, & apud omnes infamia notatissimi nullum bonæ spei locum reliquerint.

Hæc enim plerumque in eos assumuntur tela, qui viuos, & mortuos vulnerent, & eorum infamia terrorem alijs, vitiorumque odium sempiternum iurant.

Hac mente D. N. zianzenus in Iulianum, D. Hilarius in Constantium pro Catholica religione sunt inuecti. Qui vero priuata solent odia per maledicos stulos in principes viros eructare, parum alijs proficiunt, sibi plurimum nocent.

Ridenda poemata malæ,

Quam te conspicua diuina Philippica fami.

Volueris à prima qua proxima.

Alter, quæ in hominum mores, & deprauatæ vitæ licentiam inuehitur, vtilior est, & melior. Constat autem ex philosophiæ præceptis, & altissimæ disciplinæ oraculis, quæ vi, & robore amentatæ cuiusdam orationis altissime desiguntur in pectora.

Rursus alia inuectiua, vt Satyra Comica plus habet salis, & moralis vrbanitatis, etiam dum vitia perstringit, haud obscure depingit. Qualia nimis multa sunt in Petronij Satyrico. Alia profus acris, & generosa est, fluens ex sublimi sapientia, nihil comicum, nihil leue, & iudicium affectans; sed tota in carpendis moribus posita. Extant certè nonnulla in ipso Arbitrio præcella, & inuectiuis maioribus digna. Qualia sunt ista.

*Inuectiua
grauis.*

Et quis mihi hanc solitudinem imposuit? adolescens omni libidine impurus, & sua quoque confessione dignus exilio, stupro liber, stupro ingenuus, cuius anni ad tesseram venerunt, quem tamquam puellam conduxit etiam, qui vitium putauit.

Quid ille alter die, qui tanquam togæ virilis toam sumpsit, qui ne vir esset à Matre persuasus est, qui opus muliebri in erg. stulo fecit, qui postquam conturbauit, & libidinis sua solum verit, reliquit veteris amicitia nomen, & pro pudor! tamquam mulier sequituleia vnius noctis tactu omnia vendidit. Hæc in personam. At in mores grauius, & sententiosè.

Nemo cælum putat, nemo iusiurandum seruat. Nemo Iouem plus facit: Sed omnes operis oculis bona sua computant.

Quod vero ad ordinem, & diuisionem attinet, si ista est inuectiua in hominem, tum eodem filo pertextitur, quo vituperatio: vel enim vitam inspicit a puero, perstrigitque singula magna orationis libertate, & toto amplificationum apparatu, vel certis insit capitibus, & vitijs, quæ sibi exaganda proposuit, vt ex orationibus Demosthenis in Aristogonem, Ciceronis in Antonium, Pisonem, Caillinam, Vatinius licet agnosce-

*Inuectiua
ordi.*

re. Ferax est istud, & proeliue argumentum, nec ei, qui per istas reperit orationes deesse forma dicendi potest. Quod si inuectiua obiter tantum assumitur, tractatur vt amplificatio per certa argumenta, & figuras, quæ ad inimicos sensus vellicandos plus habeant virtutum.

De obiurgatione.

CAPVT XXXV.

Obiurgatio differt ab inuectiua, quod hæc non aduersus inimicos, illa dilectos etiam attingit.

*Obiurgatio
non aduersus
inimicos
attingit.*